

Conceptual Approaches to the Formation of Information Mechanisms for the Prevention and Resolution of Interethnic Conflicts

UDC: 351:323.15(477)

DOI: <https://doi.org/10.15421/152238>

Karpenko Oleksandr

Dr.Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0002-9301-7973>, dr.karpenko@kneu.edu.ua

Zhyvotova Kseniia

Ph.D. Student, <https://orcid.org/0000-0002-5791-5303>, kseniazhyvotova@gmail.com

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman (Kyiv, Ukraine)

Abstract

The purpose of the article is to define conceptual approaches to the formation of information mechanisms for the prevention and resolution of international conflicts. The study of problems related to information mechanisms has a significant potential for understanding: the nature of their occurrence, dynamics, development of methods, measures and technologies for combating international conflicts in Ukraine. Taking into account the prospects for the development components of the information and communication space helps to increase the effectiveness of the mechanisms for public policy making for countering international conflicts. This will contribute to ensuring national unity, sustainable peace, harmony and mutual understanding between different ethnic groups. The insufficiency of aspect consideration in relation to information interaction substantiated. This can lead to increased tensions, conflicts and distancing of different national groups from cooperation and mutual understanding. Conceptual approaches to understanding information mechanisms analyzed. The approaches based on the use of various theories, concepts and models. Such as theories of media, communication, mass information, political communication, communication in conflicts, etc. These approaches make it possible to determine the main components of information mechanisms: «agenda», «narratives», «content», «context» and «rhetoric». It is also the dynamics and interaction of elements: sources, distributors, receivers, messages, distribution channels, means of communication and target audiences. The main approaches to the formation of information mechanisms for the prevention and resolution of inter-ethnic conflicts in Ukraine defined, namely: instrumental, communicative, suggestive, managerial, constructivist, psychological, value and systemic. The use of various information mechanisms has its advantages and disadvantages. Therefore, in further scientific research on countering inter-ethnic conflicts, we suggest using all the approaches defined in the article.

Keywords: conceptual approaches, information mechanisms, international conflicts, information interaction, public policy making, countering international conflicts

Концептуальні підходи до формування інформаційних механізмів запобігання та розв'язання міжнаціональних конфліктів

Карпенко Олександр, Животова Ксенія

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (Київ, Україна)

Анотація

Метою статті є визначення концептуальних підходів до формування інформаційних механізмів запобігання та розв'язання міжнаціональних конфліктів. Доведено, що дослідження проблематики використання інформаційних механізмів має значний потенціал для розуміння природи їх виникнення, динаміки розвитку та розробки відповідних методів, заходів, інструментів та технологій протидії міжнаціональним конфліктам в Україні. Урахування перспектив розвитку всіх складових інформаційно-комунікативного простору сприяє підвищенню ефективності механізмів вироблення державної політики протидії міжнаціональним конфліктам, спрямованої на забезпечення національної єдності, стійкого миру, встановлення гармонії та взаєморозуміння між різними етнічними групами. Обґрунтовано, що недостатнє урахування всіх аспектів інформаційної взаємодії може призвести до посилення напруженості, конфліктів та віддалення різних національних груп від співпраці та взаєморозуміння. Проаналізовано концептуальні підходи до розуміння інформаційних механізмів, які базуються на використанні різноманітних теорій, концепцій та моделей, таких як теорії медіа, комунікації, масової інформації, політичної комунікації, комунікації в конфліктах тощо. Зазначені підходи дозволяють визначити основні складові інформаційних механізмів, такі як «порядок денний», «нарративи», «контент», «контекст» та «риторика», а також динаміку та взаємодію таких елементів як джерела, передавачі, отримувачі, меседжі, канали поширення, засоби комунікації та цільові аудиторії використання. Визначено основні підходи щодо формування інформаційних механізмів у сфері запобігання та розв'язання міжнаціональних конфліктів в Україні, а саме: інструментальний, комунікативний, сугестивний, управлінський, конструктивістський, психологічний, ціннісний та системний. Виявлено, що використання різних інформаційних механізмів має свої переваги та недоліки, а тому у подальших наукових дослідженнях щодо їх протидії міжнаціональним конфліктам пропонуємо використовувати всі визначені у статті підходи.

Ключові слова: концептуальні підходи, інформаційні механізми, міжнаціональні конфлікти, інформаційна взаємодія, вироблення державної політики, протидія міжнаціональним конфліктам

Стаття надійшла / Article arrived: 31.10.2022

Схвалено до друку / Accepted: 28.12.2022

Вступ. Проблематика міжнародних конфліктів є актуальною в контексті воєнних дій та окупації частини території України, що може спричинити серйозні наслідки для стабільності та безпеки держави. Ефективна державна політика щодо запобігання та розв'язання міжнародних конфліктів є важливим інструментом захисту національних інтересів українського народу. Однак досягти належного рівня вироблення державної політики в цій сфері є складним завданням, яке вимагає залучення різних підходів та механізмів, зокрема інформаційних. Проте, їх ефективність та використання варіюються. Формування національних стереотипів та недостатнє виховання терпимості та толерантності до представників інших етнічних спільнот, невдале використання комунікаційних кампаній, відсутність ефективної «народної» дипломатії – це лише кілька проблем, які впливають на розвиток міжнародних конфліктів в Україні. Дослідження інформаційних механізмів запобігання та розв'язання міжнародних конфліктів є важливим кроком в розумінні складності цієї проблеми та пошуку шляхів її вирішення.

Аналіз останніх досліджень проблематики регулювання міжнародних конфліктів свідчить про широкий інтерес вітчизняних науковців до цієї теми. Зокрема, це стосується праць, П. Єрмакова (Yermakov, 2007), П. Жекало (Zhekalov, 2016), В. Ковалю (Koval, 2013), В. Котигоренка (Kotyhorenko, & Panchuk, 2020), Н.Федірко, Н. Шипки (Shipka, 2011), в яких автори висвітлюють різні аспекти вироблення державної політики запобігання та розв'язання міжнародних конфліктів в Україні.

При цьому зауважимо, що у вітчизняних наукових джерелах у контексті розгляду проблематики національних меншин все частіше спостерігається заміна терміну «національний» на «етнічний», що пояснюється становленням в українській науці нового напрямку – етнодержавознавства (Shipka, 2011).

Невирішеною частиною загальної проблеми залишається наукове обґрунтування ефективних та результативних механізмів запобігання та розв'язання міжнародних конфліктів в Україні, які потребують окремих досліджень та дискурсивного розвитку.

В цьому контексті **метою** даної наукової статті є визначення концептуальних підходів до формування інформаційних механізмів запобігання та розв'язання міжнародних конфліктів.

Результати дослідження можуть бути використані для поліпшення розуміння ролі

інформаційних механізмів в процесі формування державної політики щодо врегулювання міжнародних конфліктів, а також для розробки більш ефективних та результативних стратегій в цій сфері.

Результати дослідження. Феномен міжнародних конфліктів є складним багатогранним явищем, що може мати глибокі історичні корені та зазвичай виникає внаслідок етнічних, культурних, релігійних розбіжностей між різними національними спільнотами. Такі конфлікти можуть бути зумовлені внутрішніми чинниками або інспірованими зовні чи мати ознаки обох, але слід зауважити, що непорозуміння на етнічній основі – не нове явище, вони виникають з давніх часів і є характерними для людського суспільства. Адже «там, де існує суспільство, існують також конфлікти» (Yermakov, 2007), оскільки «не існує такої системи, яка б задовольнила всі інтереси, цілі, прагнення кожного індивіда, групи людей чи цілого суспільства і при цьому цілі, прагнення, погляди, інтереси людей не можуть ідеально співпадати та не суперечити одні одним» (Zhekalov, 2016).

Проте, було б помилково стверджувати, що подібного протистояння неможливо уникнути. Міжнародні конфлікти є результатом взаємодії різних факторів (політичних, соціальних, економічних) та можуть бути керованими: їх можна вирішувати і попереджувати на різних рівнях з використанням різних механізмів (Koval, 2013). Причому за належного регулювання сам по собі конфлікт може мати навіть позитивні наслідки, які «можна трансформувати таким чином, щоб сторони прогресували, а не деградували внаслідок конфлікту» (Telnik, 2006).

Але перш ніж вживати заходів щодо конкретного конфлікту, необхідно з'ясувати суть конфронтації, яка, швидше за все, полягає не в національних відмінностях. Як зазначається на сайті ООН, «конфлікт зазвичай виникає не через етнічні особливості, а через політичні, економічні, соціальні, культурні чи територіальні питання» (Peace and Security, 2022).

Щодо особливостей проблематики міжнародних конфліктів в Україні, для їх розуміння перш за все необхідно виокремити історичні фактори, в контексті яких проявляються наслідки колонізації, імперських втручань, подій Другої світової війни та політики соціалізму в післявоєнний період розвитку СРСР.

Особливістю України є її поліетнічність. На сайті Державної служби статистики України зазначається, що згідно з Всеукраїнським переписом населення 2001 року, в державі

налічувалося 37,5 млн українців (або майже 78% від загальної кількості населення) і більше 10 млн (22,2%) представників понад 130 національностей (State Statistics Service of Ukraine, 2022). При цьому Конституція України визначає український народ як сукупність громадян України всіх національностей, що вказує не лише на важливість включення всіх національних груп до складу українського народу, а й на необхідність захисту їхніх прав та свобод в рамках конституційного ладу країни.

Зауважимо, що на захисті та заохоченні прав осіб, що належать до етнічних чи національних, мовних та релігійних меншин також наполягає Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин, прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН у грудні 1992 року.

Водночас, наявність великої кількості різних національних груп, часто з відмінними ідентифікаційними, культурними та політичними позиціями, може призводити до напруженості, конкуренції за ресурси та владу, а також до форм прояву ворожості, дискримінації та внутрішніх конфліктів.

Ще однією особливістю проблематики міжнаціональних конфліктів в Україні є зовнішній чинник: зокрема, це стосується деструктивного впливу на розвиток міжнаціональних відносин на сході та півдні України з боку Російської Федерації, а також втручання країн зі спільним кордоном на заході, зокрема, Угорщини, яка має угорську меншину в Україні.

Зазначене зумовлює необхідність формування та реалізації належної державної політики та вибудови відносин з іншими націями на основі своїх національних інтересів у взаємозв'язку із загальними інтересами людства. Однак необхідно зазначити, що не тільки інші держави, а й також різні політичні сили та інші зацікавлені сторони всередині країни можуть впливати на розвиток міжнаціональних конфліктів в Україні, розпалюючи етнічні напруження або використовуючи конфліктну ситуацію для формування «власної соціально-електоральної бази як ресурсу утримання у владі або здобуття влади на центральному, регіональних і місцевих рівнях» (Kotyhorenko, & Panchuk, 2020).

Проте, як уже зазначалося, загостренню таких конфліктів можна запобігти або сприяти їх розв'язанню за допомогою різних механізмів, в тому числі інформаційних.

Під концептуальними підходами до формування інформаційних механізмів запобігання та розв'язання міжнаціональних конфліктів розуміються теоретичні підстави та концепції, які допомагають з'ясувати роль та

значення інформації в цьому процесі. Згідно з різними підходами, інформаційні механізми можуть розглядатися з різних аспектів відносно впливу на процес формування державної політики запобігання та розв'язання міжнаціональних конфліктів. Визначимо основні з них.

Інструментальний підхід полягає в розгляді ролі інформаційних механізмів як інструменту забезпечення доступу до різноманітної інформації, включаючи дані про стан конфлікту, думки та погляди різних сторін, аналіз причин та наслідків конфлікту тощо. При цьому інформаційні механізми можуть включати різні джерела інформації, такі як засоби масової інформації, дослідження, аналітичні звіти, звіти органів влади та міжнародних організацій, а також інформаційні системи та технології, які використовуються для збору та обробки інформації.

Комунікативний підхід полягає у розгляді інформаційних механізмів як засобу комунікації та взаємодії між різними зацікавленими сторонами, включаючи органи публічної влади, громадські організації, міжнародні організації, експертну спільноту та інші зацікавлені сторони. Інформаційні механізми можуть включати проведення консультацій, нарад, діалогів, обміну інформацією та документами, а також використання різних комунікативних каналів, таких як соціальні медіа, прес-конференції, лобювання тощо.

Сугестивний підхід полягає в розгляді інформаційних механізмів як засобу впливу на управлінські рішення та прийняття політичних рішень. Це може включати використання різних методів комунікації та впливу, таких як пропаганда, психологічна війна, дезінформація, маніпуляція інформацією, формування громадської думки тощо, з метою впливу на суб'єкти вироблення державної політики запобігання та розв'язання міжнаціональних конфліктів відповідно до інтересів тих, хто здійснює такий вплив.

Зокрема, *управлінський підхід* зосереджується на визначенні та використанні ролі тих суб'єктів вироблення державної політики, які мають владу та контроль над інформаційними механізмами. Такими суб'єктами можуть бути органи державної влади, політичні лідери, ЗМІ, соціальні медіа, громадські організації та об'єднання, а також інші актори. Завдяки цьому підходу можна визначити, яким чином ці актори використовують різні засоби комунікації, такі як промови, заяви, політична реклама, соціальні мережі тощо, для маніпулювання інформацією, формування громадської думки, мобілізації виборців та впливу на політичні рішення з

метою формування державної політики щодо запобігання та розв'язання міжнародних конфліктів.

Конструктивістський підхід у свою чергу акцентує увагу на ролі соціальних, культурних та когнітивних процесів у розумінні інформаційних механізмів. Завдяки використанню такого підходу конструюються смисли інформації на основі власних уявлень, цінностей, норм, переконань та культурних контекстів суб'єктів застосування тих чи інших механізмів. Таким чином інформаційні механізми розглядаються як соціальна конструкція, яка формує взаємодію між різними акторами та соціальними процесами.

Психологічний підхід зосереджується на інформаційно-психологічних операціях (ПСО) як засобу застосування інформаційних механізмів, завдяки якому аналізується, які ментальні процеси відбуваються у мозку людей при сприйнятті, обробці та оцінці інформації, та які впливають на їх сприйняття та тлумачення повідомлень. Цей підхід враховує роль емоцій, стереотипів, когнітивних вад та інших психологічних аспектів у формуванні розуміння інформації та вирішенні політичних питань.

Натомість, *ціннісний підхід* вивчає, як семіотика та культурні цінності, норми, знаки, символи впливають на сприйняття, тлумачення, сприйняття та поширення інформації в суспільному середовищі. Цей підхід допомагає розуміти, як культурний контекст може впливати на різні аспекти інформаційних механізмів, такі як мова, образи, символи, ритуали тощо.

Системний підхід полягає у розгляді інформаційних механізмів як складників вироблення державної політики, що взаємодіють між собою, з оточуючим середовищем та іншими механізмами (нормативно-правовими, економічними, інституційно-організаційними, ресурсними та ін.). Цей підхід визначає складники інформаційних механізмів (порядок денний, наративи, контент, контекст та риторика), а також вивчає їх динаміку та взаємодію таких елементів як джерела, передавачі, отримувачі, повідомлення, канали комунікації та цільові аудиторії використання. За такого підходу інформаційна взаємодія між цими складниками/елементами впливає на процеси вироблення державної політики врегулювання міжнародних конфліктів, а також які фактори можуть впливати на ефективність та результативність різних механізмів її застосування.

Пріоритетним серед зазначених, на нашу думку, є системний підхід, однак, як і інші, він має свої переваги та обмеження. Всі підходи можуть бути застосовані у дослідженнях різних аспектів

інформаційних механізмів з метою підвищення загального рівня ефективності та результативності державної політики щодо запобігання та розв'язання міжнародних конфліктів. Однак варто зазначити, що всі концептуальні підходи до розуміння інформаційних механізмів також мають свої обмеження. Наприклад, інструментальний підхід може бути вкрай спрощеним, оскільки не враховує інших соціальних, культурних або психологічних аспектів. Ціннісний підхід також може бути обмежений, зокрема в багатокультурних суспільствах. Психологічний підхід враховує внутрішні процеси, але може ігнорувати зовнішні фактори, такі як соціальне середовище.

Висновки. На підставі проведеного аналізу можна зробити загальний висновок про те, що інформаційні механізми відіграють важливу роль у запобіганні та розв'язанні міжнародних конфліктів в Україні. Водночас, недостатнє врахування аспектів інформаційної взаємодії може призвести до посилення напруженості, конфліктів та віддалення різних культурних груп від співпраці та взаєморозуміння.

Формування різних концептуальних підходів до розуміння інформаційних механізмів базується на аналізі різноманітних теорій, концепцій та моделей, таких як теорії медіа, комунікації, масової інформації, політичної комунікації, комунікації в конфліктах тощо. Вони дозволяють визначити основні складові інформаційних механізмів, такі як джерела інформації, канали поширення, засоби комунікації, способи використання, а також різноманітні соціальні, політичні та культурні контексти, у яких вони функціонують. Для формування ефективних і результативних інформаційних механізмів запобігання та розв'язання міжнародних конфліктів необхідно використовувати всі визначені нами підходи, а саме: інструментальний, комунікативний, сугестивний, управлінський, конструктивістський, психологічний, ціннісний та системний.

Новизна дослідження полягає у визначенні підходів до формування інформаційних механізмів запобігання та розв'язання міжнародних конфліктів в Україні. Вивчення проблематики використання сучасних інформаційних механізмів має значний потенціал для розуміння їх природи виникнення, динаміки розвитку та розробки належних інструментів запобігання та розв'язання міжнародних конфліктів в Україні.

У подальших наукових дослідженнях розглядатимуться можливості розробки нових інформаційних механізмів та технологій для удосконалення процесів вироблення державної політики в даній сфері.

REFERENCES

- Kotyhorenko, V., & Panchuk, M. (2020). Problems of Terminology of Legislation Regulating Ethnonational Relations in Ukraine. *Ukrainian Society*, 1(72), 9-40. ISSN 1681-116X.
- Koval, V. (2013). *Polyethnicity in Ukraine as an Object of State Governance: Theoretical and Historical Aspects*. (Doctoral dissertation in public administration, 25.00.01). Odesa.
- Peace and security*. (2022). United Nations. Retrieved from <https://www.un.org/en/global-issues/peace-and-security>
- Shipka, N. (2011). *National Minorities as Subjects of Ethno-Political Relations in State-Building Processes in Ukraine from the Late 20th to the Early 21st Centuries*. Retrieved from <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/7913/1/17.pdf>
- State Statistics Service of Ukraine*. (2022). Database on the website "Nationality and language features". Retrieved from http://db.ukrcensus.gov.ua/MULT/Database/Census/databasetree_uk.asp
- Telnik, M. (2006). Political conflicts: Specifics and ways of regulation. *Actual Problems of State and Law*, (29), 237-242.
- Yermakov, P. (2007). Ethnic-political conflict: Specificity of its manifestation and resolution in totalitarian and democratic systems. *Political Management*, (1), 100-107.
- Zhekalo, H. (2016). *Political-institutional mechanisms for regulating political conflicts in Ukraine*, (Doctoral dissertation). Ivan-Frankivsk. Retrieved from https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/03/dis_zhekalo.pdf